

**Якимчук А. Ю., д.е.н., професор**, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності,  
**Валюх А. М., д.н.держ.упр., доцент**, доцент кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності  
(Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне),

**Якимчук О. Ф., керівник групи розрахунків відділу бізнес-систем**  
(ТОВ «Рівненська обласна енергопостачальна компанія», м. Рівне),

**Микитин Т. М., к.т.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту**  
(Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне)

## **ОЦІНКА СТАНУ ЗБЕРЕЖЕННЯ Й ВІДТВОРЕННЯ ЯЛИНОВИХ ЛІСІВ ПОЛІСЬКОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ: АСПЕКТИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

У період екологічної нестабільності України, особливу роль у збереженні природних ресурсів відіграють території та об'єкти природно-заповідного фонду (ПЗФ). Вагому частку ПЗФ України становлять лісові ресурси. У даній статті розглянуто перспективи підвищення рівня збереженості ялинових лісів відповідно до європейських нормативів і стандартів. Особлива увага відведена лісовим ресурсам України, а саме хвойним лісовим екосистемам. Запропоновано шляхи усунення недоліків, прогалин, суперечностей у питаннях збереження лісових ресурсів. Проаналізовано стан збереження лісових ресурсів у країнах Європейського Союзу та визначено нові тенденції удосконалення української системи управління збереженням хвойних лісових ресурсів, обґрунтовано необхідність проведення змін у державній політиці щодо раціоналізації їх використання й посилення соціо-еколого-економічних ефектів відповідно до концепції сталого розвитку.

**Ключові слова:** держава; ялинові ліси; лісові ресурси; природні ресурси; міжнародна співпраця; сталий розвиток.

**Постановка проблеми.** Лісові екосистеми мають велике соціально-економічне значення, особливо в сучасних умовах децентралізації влади, формування об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Саме лісові ресурси є стимулом до розвитку туризму, рекреаційної діяльності, мисливства, що є зазвичай, основним видом

економічної діяльності певних ОТГ. Надзвичайно відчутна їх роль у сфері збереження довкілля, стимулюванні запровадження екологічних інновацій, стимулюванні ініціативності місцевих громад у вирішенні проблем очищення атмосферного повітря, відновлення екологічного балансу територій, збереження біорізноманіття, формування засад сталого розвитку, тощо. Саме тому соціально-економічне значення лісових ресурсів зростає у світі, їх наявність здатна впливати на процеси ініціалізації місцевих ініціатив, особливо в сучасних умовах децентралізації влади. Все це сформувало мету, предмет та актуальність теми даного дослідження.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питаннями ефективного використання лісових ресурсів займалися І. Синякевич, О. Врублевська, О. Веклич, В. Шевчук, Є. Романенко, Ю. Стадницький та ін. Проте саме у галузі стимулювання відтворення й розвитку лісових ялинових лісів цьому питанню достатньої уваги не приділялося. Все це зумовило предмет даного дослідження.

**Постановка завдання.** Дослідити перспективи розширення стимулятивних інструментів ефективного використання лісових ресурсів в межах ОТГ відповідно до концепції сталого розвитку, а також дослідити взаємозв'язки із центральними органами державної влади у сфері збереження й відтворення природних ресурсів, оцінити перспективи й можливості впровадження кращого закордонного досвіду задля досягнення соціо-еколого-економічних ефектів у функціонуванні лісових територій в Україні.

**Виклад основного матеріалу.** Надзвичайно важливе значення у підвищенні ефективності екологічної політики, формуванні екологічної культури загалом має активізація природоохоронної діяльності, що стосується лісовирощування й лісовідтворення. Територія України представлена лісами переважно у північній її частині (Полісся). Найбільш поширені лісові формації Волинського Полісся – соснові, дубово-соснові, менше дубово-грабово-соснові і грабово-соснові, а також сосново-дубові ліси. Дубово-соснові ліси є панівними, зокрема, у Волинській області. Як похідні, тимчасові форми виростають березові ліси на місцях соснових та широколистяно-соснових лісів після зрубу останніх. На невеликих площах на півдні Волинського Полісся збереглися дубово-грабові, а в північній частині – ялинові. Трапляються по всьому Волинському Поліссі чорновільхові ліси [1-5].

**Соснові ліси** (*Pineta silvestris*) зосереджені насамперед на піщаних (борових) терасах у долинах річок Прип'яті, Вижівки, Стоходу, Турії. Залежно від умов зволоження та родючості ґрунту



розрізняють соснові ліси (бори) лишайникові, зеленомохові, рунянкові, сфагнові і складні. Лишайникові сосняки займають найбільш підвищені частини терас (сухі бори). Зеленомохові сосняки зростають в умовах помірного зволоження ґрунтів по схилах або на зниженнях між ними (свіжі, здебільшого вологі бори). Рунянкові сосняки надають перевагу поверхні з близьким заляганням ґрунтових вод (сирі бори) [4; 5].

Умови місцезростання сфагнових сосняків характеризує їх інша назва – сосна на болоті. Сфагнові сосняки особливо поширені в північній частині області. Складні сосняки, крім першого ярусу з сосни, мають ще другий деревний ярус граба й дуба. Їх розташування пов'язане із найбагатшими ґрунтами і оптимальними умовами зволоження. Найбільше площі займають дубово-соснові ліси, значно менше – грабово-дубово-соснові і грабово-соснові. Зокрема, такі типи соснових лісів зустрічаються найчастіше, як сосняки лишайникові (*Pineta silvestris cladiosa*, одноярусний деревостан складає сосна звичайна, підлісок відсутній; добре розвинений ярус кущистих лишайників роду кладонія), сосняки зеленомохові (*Pineta silvestris hylccorniosa*, трав'яно-чагарничковий ярус складають костриця овеча, брусниця, біловус стиснутий, верес, папороть-орляк, чорниця, моховий ярус утворюють звичайні лісові види брієвих мохів) [4; 5].

Сосняки сфагнові (*Pineta silvestris sphagnosa*). Поширені на значних просторах області. Деревостан утворює сосна IV-V класів бонітету зі домішкою берези пухнастої. Основу трав'яно-чагарникового ярусу становить ситник розлогий, багно, молонія голуба, пухівка піхвова. Суцільний моховий покрив утворюють білі або сфагнові мохи. Сосняки складні (*Pineta silvestris composita*) – це найбільш поширений тип поліських лісів. Серед них найбільш типовими для Волині є сосняки дубові (*Pineta silvestris quercetosa roburi*) та сосняки дубово-грабові (*Pineta silvestris quercetoso roburiscarpinosa Betuli*). Деревостани таких лісів або двоярусні (I ярус – сосна, II – дуб черешчатин), або тріярусні, де третій ярус утворює граб [4; 5]. Підлісок переважно малорозвинений, особливо в деревостанах зі густим наметом граба. Провідні його складники: ліщина, крушина ламка, бруслина бородавчаста і європейська, клен татарський, калина та ін.

Серед дубово-соснових лісів поширені асоціації сосняків дубово-ліщинового (*P. s. quercetoso roburi coryllosum*) та дубово-чорницевого (*P. s. quercetoso roburi myrtillosum*). Дубово-грабові сосняки займають дещо менші площі. Найбільш поширені такі їх

асоціації: сосняки дубово-грабово-ліщинові (*P. s. quercetoso roburicarpinoso betuli-coryllosum*), дубово-грабово-чорницеві (*P. s. quercetoso roburicarpinoso betuli myrtiflosum*), дубово-грабово-копитнякові (*P. s. quercetoso roburicarpinoso betuli asarosum*), дубово-грабово-дріоптеристові (*P. s. quercetoso roburicarpinoso betuli dryopteridosum*), грабово-чорницеві (*P. s. carpinoso betulimyrtillosum*) [4; 5].

*Ялинові ліси* (*Piceeta abieti*) на території Волинської області збереглися у вигляді невеликих острівців в північній її частині (Кортеліси). Поліські ялинові ліси переважно виростають на заболочених й перезволожених зниженнях, тому серед них переважають вологі й сирі типи. Деревостани поліських ялинників низько-, рідко середньопродуктивні, звичайно мішані. До ялини (*Picea abies* (L.) Karsten) домішуються сосна звичайна, берези бородавчаста і пухнаста, вільха чорна, осика, рідше граб й дуб звичайний та ін. [4; 5].

Нині глобальні процеси, які відбуваються в умовах зміни клімату, негативно позначаються на відтворенні лісів. Науковці й лісівники б'ють на сполох, враховуючи глобальні зміни клімату, які зумовлюють зменшення кількості опадів, пониження рівня ґрунтових вод (у наступні роки прогнозується збільшення площ всихання ялинових лісів у геометричній прогресії). Адже нині площа ялинових насаджень, де в наступні 10-15 років з великою вірогідністю можна прогнозувати всихання, складає орієнтовно 60 тис га. Половина з цих насаджень транспортно недоступні. Задля заміни всихаючих насаджень необхідно побудувати близько 500 км лісових доріг, орієнтовна вартість капіталовкладень при цьому (із врахуванням спорудженням мостів, підпірних стінок, водовідводів) складає близько 300 млн гривень. Відсутність капіталовкладень і неприйняття змін до нормативних документів призведе до втрати технічних якостей деревини, збільшення пожежної небезпеки, поширення вогнищ шкідників і хвороб лісу, призведе до потенційних збитків у 500-600 млн гривень [5].

Для економічного потенціалу Поліського регіону України ліси мають надзвичайно важливе значення. Ліси використовують як ресурсний матеріал для розвитку різних галузей економіки, створюють сприятливі умови для життєдіяльності людини. Лісові ресурси – це і деревина, і технічна сировина, і харчові й кормові ресурси, і можливість розвитку рекреації, «зеленого» туризму, мисливства. Важливого значення набувають ліси як засіб охорони навколишнього середовища, відіграють надзвичайно важливу роль у

підтриманні екологічного балансу територій. Завдяки захисним властивостям ліси сприяють поліпшенню водного режиму територій, підвищенню врожайності сільськогосподарських культур, тощо.

У сукупності з іншими природними ресурсами лісові ресурси є складовою продуктивних сил країни, безпосередньо беруть участь в економічному розвитку, у забезпеченні соціальних потреб суспільства, виступають одночасно як засіб виробництва, предмет і продукт праці. У лісовому господарстві ліс є предметом праці – тобто об'єкт, на який людина діє в процесі праці і який є матеріально-речовою основою майбутнього продукту. Праця спрямовується на здійснення насадження лісового фонду, проведення реконструкції деревостанів, сприянню природного лісоведення, а також здійснення вирубки лісу із метою одержання лісопродукції й формування ландшафтів.

Одночасно ліс виступає як засіб праці, який служить засобом впливу людини на предмет праці, змінює його. Використовуючи насіння як засіб праці, людина створює новий ліс, регулює лісокористування, забезпечує відтворення лісів. В цьому проявляється двоїстість економічної природи лісових ресурсів. Уявлення про лісові ресурси як продукт праці розглядається виходячи із обсягу праці, що витрачається на лісовирощування й відновлення лісу. В даному випадку праця як діяльність людини використовується для підготовки лісових ресурсів до їх використання виходячи із потреб наслення, спрямовується на формування економічно й екологічно доцільних напрямів у вирощуванні лісів. Кінцевою метою такої діяльності є забезпечення збереження й використання лісових ресурсів впродовж тривалого часу.

До складу заходів, спрямованих на забезпечення впливу на стан та використання лісових ресурсів відносять: усі види рубок, осушення лісових земель, внесення добрив, посадка лісових культур, реконструкція малоцінних деревостанів, заходи, пов'язані із збереженням лісів, їх охороною. Правові відносини, що забезпечують підвищення продуктивності, охорони й відтворення лісів, посилення їх корисних властивостей, задоволення потреб суспільства у лісових ресурсах регулює Лісовий Кодекс України. Ліси є національним багатством країни і за своїм призначенням та місцем розташування виконують екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні), естетичні, виховні та інші функції, підлягають державній охороні. Усі ліси на території України становлять її лісовий фонд, що поділяється на [1; 2]:

– лісові землі – вкриті лісовою (деревною й чагарниковою) рослинністю; не вкриті лісовою рослинністю (зруби, згарища, рідколісся, пустирі та інші), зайняті лісовими шляхами, просіками тощо;

– нелісові землі – зайняті спорудами, пов'язаними з веденням лісового господарства, трасами ліній електропередач, продуктопроводів та підземними комунікаціями тощо; зайняті сільськогосподарськими угіддями; зайняті болотами й водоймами в межах земельних ділянок лісового фонду, наданих для потреб лісового господарства. В основу організації процесу лісокористування закладений поділ лісів на групи залежно від їх екологічного та національного значення, розташування й виконання ними їх корисних екосистемних функцій.

Лісовими ресурсами є деревина, технічна і лікарська сировина, кормові, харчові та інші продукти лісу, що використовують для задоволення потреб населення і виробництва. За своїм призначенням поділяються на лісові ресурси державного й місцевого значення. До лісових ресурсів державного значення належать деревина від рубок головного користування і живиця. Всі інші лісові ресурси належать до ресурсів місцевого значення.

Лісокористування є одним із древніших видів господарської діяльності, характеризує споживацьке ставлення до лісових ресурсів. Процес виснаження лісів примусив визначити основні напрями сучасного лісового господарства, до яких належать: лісовідведення; лісовпорядкування; лісорозведення. Лісовідведення є активною формою відродження лісу на зайнятих ним територіях. Розрізняють лісовідведення природне, коли створюють сприятливі умови для самовідведення лісів, їх самосіву й підросту після рубок, та штучне, коли вирощується насіння, висаджуються саджанці, вирощені у лісових розсадниках. Лісорозведення передбачає створення штучних лісових насаджень на територіях, де раніше не було лісу. Лісорозведенням є роботи зі створення лісозахисних смуг, лісомеліорацій тощо. Лісовпорядкування забезпечує раціональне використання, підвищення продуктивності, охорони й захисту лісів, визначає способи відтворення, лісосіки головного користування, рубки, догляду тощо.

Земельні ділянки лісового фонду можуть бути у постійному або тимчасовому користуванні. У постійне користування земельні ділянки лісового фонду надають спеціалізованим лісогосподарським підприємствам, а також підприємствам, організаціям, у яких створено спеціальні підрозділи для ведення лісового господарства, а також для спеціального використання лісових ресурсів, потреб

354



мисливського господарства, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних і туристичних цілей та проведення науково-дослідних робіт. У тимчасове користування (до трьох років та довгострокове до 25 років) для спеціального використання лісових ресурсів, потреб мисливського господарства, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних і туристичних цілей та проведення науково-дослідних робіт, земельні ділянки лісового фонду можуть надаватися підприємствам, організаціям, об'єднанням громадян, релігійним організаціям, громадянам України, іноземним юридичним особам та громадянам.

Державні органи та постійні лісокористувачі, які здійснюють планування, організацію, ведення лісового господарства і використання лісових ресурсів, з урахуванням господарського призначення лісів і природно-кліматичних умов зобов'язані забезпечувати:

- посилення водоохоронних, захисних, кліматорегулюючих, санітарно-гігієнічних, оздоровчих та інших корисних властивостей лісів задля охорони здоров'я населення і поліпшення навколишнього природного середовища;
- раціональне використання земельних ділянок лісового фонду;
- збереження лісів, охорону їх від пожеж, захист від шкідників й хвороб;
- безперервне і раціональне використання лісів для планомірного задоволення потреб виробництва і населення в деревині та іншій лісовій продукції;
- розширене відтворення, поліпшення породного складу і якості лісів, підвищення їх продуктивності;
- підвищення ефективності лісогосподарського виробництва на основі єдиної технічної політики, досягнень науки і техніки.

Важливого значення в сучасних умовах набуває вивчення стану лісових ресурсів, основних напрямів їх використання та забезпечення їх сталого відтворення. Загальна площа лісів регіону складається із площі лісів державного значення, площі лісів, що знаходяться у користуванні господарств агропромислового комплексу та підприємств (організацій, установ) інших міністерств. Оцінка лісових ресурсів здійснюється з використанням показника «площа загального лісового фонду», що характеризує загальну площу вкриту лісом. Крім того, визначають частину площі, яка має загальнодержавне й регіональне значення. Для оцінки стану лісових ресурсів також використовують показники: коефіцієнт лісистості території; питомі запаси деревини на душу населення.

За коефіцієнтом лісистості території Україна є малолісистою і лісодефіцитною, враховуючи, що загальна площа її лісів становить

10,78 млн га, а коефіцієнт лісистості її території – 17,9%. Впродовж останнього тисячоліття лісистість території зменшилася в 2-3 рази. За показниками площі земельного лісового фонду й коефіцієнтом лісистості території окремих регіонів значно відрізняються від середніх показників регіонів України, а також між собою (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники оцінки стану лісових ресурсів регіонів

Регіони та області		Площа земель лісового фонду, тис. га	Процент до загального підсумку	Коефіцієнт лісистості, %
Поліський		4537,0	42,1	29,5
Область	Волинська	697,3	6,5	34,5
	Рівненська	845,9	7,8	42,1
	Житомирська	1089,5	10,1	36,4
	Чернігівська	713,4	6,6	22,4
	Сумська	444,9	4,1	18,7
	Київська	746,0	6,9	26,5
Подільський		460,5	13,5	13,2
Область	Тернопільська	196,4	1,8	14,2
	Хмельницька	285,9	2,6	14,1
	Вінницька	362,6	3,4	13,7
	Черкаська	345,0	3,2	16,5
	Полтавська	270,6	2,5	9,4
Степовий		1140,8	10,6	6,7
Область	Кіровоградська	167,8	1,6	6,8
	Дніпропетровська	198,6	1,8	6,2
	Одеська	260,0	2,4	7,8
	Миколаївська	127,4	1,2	5,2
	Запорізька	121,9	1,1	4,5
	Херсонська	265,1	2,5	9,3
Карпатський		2267,9	21,1	40,0
Область	Закарпатська	694,0	6,4	54,2
	Івано-Франківська	626,0	5,8	45,0
	Львівська	689,9	6,4	31,6
	Чернівецька	258,0	2,4	31,9
Донбаський		972,6	9,0	11,5
Область	Харківська	419,4	3,9	13,4
	Донецька	213,2	2,0	8,0
	Луганська	340,0	3,1	12,7
Крим		368,8	3,4	13,7
м. Київ		34,6	0,3	43,3
Усього за регіонами України		10782,2	100	17,9

Джерело: узагальнено за [4-9].

Так, найбільші площі земель лісового фонду розташовані в Поліському регіоні – 42,1% загальної площі вкритої лісом в Україні,



особливо в Житомирській області (10,1% від загальної площі) та Рівненській області (7,8%). Приблизно однакові площі зайняті лісом в Київській (6,9%), Чернігівській (6,6%) та Волинській (6,5%) областях [6-9].

Значні площі лісового фонду має Карпатський регіон – 21,1% загальної державної площі вкритої лісом, особливо у Львівській (6,4%), Закарпатській (6,4%) та Івано-Франківській (5,8%) областях. Донбаський та Степовий регіони є малолісистими. Тільки 9% від загальної площі земель лісового фонду України знаходиться в Донбаському регіоні; 10,6% в Степовому регіоні. За коефіцієнтом лісистості території на першому місці знаходиться Карпатський регіон, у якому 40% території зайнята лісами, особливо в Закарпатській (54,2%) та Івано-Франківській (45%) областях. В Поліському регіоні 29,5% території вкриті лісовим фондом. Особливо високий рівень лісистості в Рівненській (42,1%), Житомирській (36,4%) та Волинській (34,5%) областях. Найменше значення коефіцієнту лісистості території належить Степовому регіону (6,7%). Територія Запорізької області лише на 4,5% вкрита лісовим покривом, Миколаївської області – на 5,2%.

Останнім часом спостерігається тенденція багатоцільового використання лісових ресурсів, прагнення до збалансованості різних напрямів їх господарського використання зі врахуванням дефіциту лісових ресурсів, а також негативного впливу на навколишнє середовище. Переважна кількість галузей національної економіки бере участь в процесі лісокористування, який передбачає з вилучення та використання лісових ресурсів, а також їх відтворення та покращання. Галузі, що здійснюють заготівлю й перероблення деревної сировини об'єднані в лісопромисловий комплекс, що складається із чотирьох важливих галузей: лісозаготівельна; деревообробна; целюлозно-паперова; лісохімічна.

Лісозаготівельна діяльність полягає у проведенні підприємствами лісового господарства лісосічних робіт, транспортування деревини, здійснення її первинної обробки. Заготівельний процес включає валку лісу та трельовку деревини, транспортування лісу від місця рубки до перевалки на транспортні засоби на залізничних станціях або в портах (пристанях). Деревообробна промисловість є галуззю господарської діяльності, завданням якої є здійснення механічної або хіміко-механічної переробки заготівельної деревини, виготовлення з неї матеріалів, напівфабрикатів та різноманітної готової продукції. Целюлозно-паперова діяльність полягає у виготовленні з використанням

рослинної сировини різних видів паперу, картону та виробів із них, целюлозу, деревну масу тощо. Лісохімічна діяльність спрямована на використання відходів лісозаготівельної й деревообробної промисловості, виготовлення широкого асортименту виробів, необхідних для багатьох галузей економіки (гірничо-видобувної промисловості, металургії, машинобудування, харчової та легкої промисловості). Серед виробів: деревне вугілля, дьоготь, смола, каніфоль, скипидар, оцтова кислота, метиловий спирт, ефірна олія тощо.

Раціональному використанню й збереженню лісових ресурсів сприяють існуючі економічні методи впливу на процеси лісокористування. За спеціальне використання лісових ресурсів впроваджена плата за встановленими тарифами або у вигляді орендної плати чи доходу, одержаного від реалізації лісових ресурсів на конкурентних умовах. Плата, однак, не справляється за розміщення пасік, за користування земельними ділянками лісового фонду для потреб мисливського господарства, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних і туристичних цілей та проведення науково-дослідних робіт [4].

У Європі значний обсяг лісів заготовлюють для особистого споживання, хоча ця продукція рідко потрапляє на ринок і рідко відображається у національній статистиці. При цьому дані про обсяг і вартість видобутих лісів були представлені 29 країнами, хоча часто ці дані є різнорідними. Деякі країни представили дані за обмеженим переліком товарів. Так, загальна вартість вивезення лісопродукції досягла в Європі 8,4 млрд дол. США, проте вважається, що цей показник все ж недооцінений. Згідно з представленими повідомленнями, загальносвітовий показник вартості зібраної лісопродукції склав у 2005 році 18,5 млрд дол. США. У Європі в первинному секторі виробництва лісових товарів були зайняті близько 1,1 млн осіб. Разом із тим цей показник значно зменшився. Як було відзначено в доповіді UNECE/FAO (2005), продуктивність праці зростає швидше, ніж виробництво, через що загальна зайнятість лісового сектору постійно скорочується. Значне зменшення зайнятості до кінця 2008 року було зумовлене також економічним спадом у Європі [3-8].

У даній науковій роботі проведено ранжування розвинених держав світу за здатністю та роллю лісів у забезпеченні та розвитку екосистемних функцій (табл. 2).



Таблиця 2

## Ранжування розвинених держав світу за здатністю та роллю у забезпеченні й розвитку екосистемних функцій лісів

Ранжування країн за здатністю та роллю у забезпеченні та розвитку екосистемних функцій лісів	Країна	Загальна площа території країни, тис. га	Площа вкритих лісом земель, тис. га	Показник лісистості, %
1 група країн-експортерів лісових екосистемних послуг (з коефіцієнтом лісистості 50% і вище)	Швеція	45218	27264	60,3
	Фінляндія	33814	21883	64,7
2 група країн зі значним потенціалом розвитку ринку екосистемних послуг лісів (з коефіцієнтом лісистості 30-50%)	Італія	30132	9857	32,7
	Німеччина	35702	10740	30,1
3 група країн з достатнім потенціалом розвитку ринку екосистемних послуг лісів (з коефіцієнтом лісистості 20-30%)	Польща	31268	8942	28,6
	Франція	54919	15156	27,6
	Норвегія	32376	8710	26,9
	Іспанія	50596	13509	26,7
4 група країн із низьким показником лісистості (з коефіцієнтом лісистості 0-20%)	Україна	60370	9491	15,7
	Туреччина	77945	9954	12,8

Джерело: проведено автором на основі [5-9].

Отже, як свідчать дані таблиці 2, до першої групи належать Швеція (60,3%) та Фінляндія (64,7%), де ліси займають понад половини площі територій цих держав. До другої групи віднесено такі країни як Італія й Німеччина, де ліси займають відповідно 30,1% й 32,7% їх площі. Третю групу формують держави із відносно невисоким рівнем лісозабезпеченості території (до 30%) – Польща, Франція, Норвегія, Іспанія. Україна та Туреччина належать до четвертої групи лісодефіцитних держав. Оскільки, за прогнозами, чисельність населення Європи буде знижуватися: з 725 мільйона осіб у 2009 році до 715 мільйонів у 2020 році, то таке зменшення поряд зі старінням населення матиме істотні прямі й опосередковані наслідки для лісів й лісового господарства. Зниження чисельності трудових ресурсів зумовить необхідність підтримки зусиль із розвитку трудозберігаючих технологій і послужить стимулом до збільшення імміграції та перенесення виробництва до країн із низькою заробітною платою.

Імміграція з одних країн регіону в інші, цілком ймовірно, припиниться, оскільки ставки заробітної плати в них вирівнюються.

Кількість домашніх господарств в Європі скорочується, а їх число в 2030 році за прогнозами буде на 20 відсотків більше, ніж у 2009 році, що означає збереження попиту на будівельні лісоматеріали, меблі й іншу продукцію із деревини. Найбільша частина лісів розташована в менш густонаселених північних країнах. Щільність населення в Російській Федерації складає всього лише 9 осіб на квадратний кілометр. Західна Європа є надзвичайно урбанізованим регіоном; більше 75 % її населення проживає в містах. У деяких країнах урбанізація перевищує 90%. Проте зі старінням населення і зниженням якості життя в містах можливе збільшення відтоку населення до сільських територій (особливо в гірські і прибережні райони), і це здатне зумовити посилення техногенного тиску на ліси.

Зростання чисельності заможних людей пенсійного віку, швидше за все, призведе до підвищення попиту на туризм, можливо, і в лісові райони. У цілому країни Східної Європи й Співдружності Незалежних Держав (СНД) порівняно менш урбанізовані, проте відбуваються там політичні й економічні зміни, що прискорюють темпи їх урбанізації. Зокрема, незважаючи на вказані вище відмінності між країнами, Європа насамперед характеризується відносною економічною стабільністю й високими доходами. Дохід на душу населення в усіх країнах Західної Європи перевищує 10 тис. доларів США, а в окремих із них сягає 35 тис. доларів США. У країнах СНД доходи на душу населення, навпаки, становлять значно менше 10 тис. доларів США. Європейський Союз посилив зростання конкурентної ринкової економіки шляхом встановлення загальної політики й налагодження вільного потоку трудових ресурсів, інвестицій, технологій, товарів, включаючи лісову продукцію.

**Висновки.** У останні роки в Україні, через військово-політичну нестабільність держави, простежується послаблення загального інтересу з боку міжнародних природоохоронних організацій і благодійних фондів до збереження лісових ресурсів, особливо ялинових. Нині знизилася своя діяльність програма ЄС TACIS, згорнули свою роботу в Україні Фонд Сороса, фактично заклав свої програми МСОП (IUCN). Безумовними складовими екологічної політики в демократичному суспільстві потрібно вважати: належну й ефективну систему державного управління у сфері охорони, сталого використання і відтворення лісових ресурсів; належний державний і громадський нагляд за дотриманням чинного природоохоронного законодавства та міжнародних природоохоронних зобов'язань країни; належну інформаційну політику щодо навколишнього середовища; належний рівень екологічної експертизи екологічно небезпечних проектів, які прямо або опосередковано впливають на

стан лісів; належну систему відповідальності органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, новостворених об'єднаних територіальних громад у процесі децентралізаційної реформи, конкретних посадових осіб і громадян за порушення принципів збалансованого розвитку, використання лісових сервісів, норм і положень лісорозведення й відтворення лісів; належну освітню та просвітницьку діяльність, тощо. Варто зазначити, що сьогодні, задля успішного вирішення поставлених перед людством завдань щодо збереження й відтворення лісових ресурсів, необхідні поєднання зусиль урядових та неурядових організацій, широких верств населення всіх держав світу в контексті підвищення рівня еколого-економічної безпеки в глобальному масштабі.

1. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.91. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41 (08.10.91). Ст. 546.
2. Стратегія державної екологічної політики України на період до 2020 року. Офіційний сайт Мінприроди України. URL: <http://www.menr.gov.ua/index.php/about/strategy> (дата звернення: 29.12.2019).
3. Конвенція про біологічне різноманіття. URL: <http://www.biodiv.org>. (дата звернення: 29.12.2019).
4. Лісові ресурси: стан та використання. URL: [https://pidruchniki.com/18060203/rps/lisovi\\_resursi\\_stan\\_vikoristannya](https://pidruchniki.com/18060203/rps/lisovi_resursi_stan_vikoristannya) (дата звернення: 15.01.2019).
5. На Івано-Франківщині всихають ялинові ліси. URL: <https://lviv.lisozahyst.co.ua/na-ivano-frankivshhyni-vsuhayut-yalynovilyu/> (дата звернення: 29.12.2019).
6. Синякевич І. М. Інструменти екополітики: теорія і практика. Львів : ЗУКЦ, 2003. 188 с.
7. Пухова У. М. «Природный капитал», как часть составляющего природных ресурсов. *Фундаментальные исследования*. 2008. № 2. С. 130–132.
8. Програма ENPI-FLEG – Improving Forest Law Enforcement and Governance in the European Neighborhood Policy East Countries and Russia – «Вдосконалення систем правозастосування і управління в лісовому секторі країн східного напрямку Європейської політики добросусідства і Росії».
9. Якимчук А. Ю. Інтернаціоналізація діяльності сучасного університету: імплементація заходів підвищення якості освіти. *Інноваційний університет і лідерство: проект і мікропроекти – III* : зб. статей. Варшава : Wydział «Artes Liberales» UW. 2019. 412 с. С.122–130. Відповідальні редактори Т. Фініков, Р. Сухарські. ISBN 978-83-63636-84-5.
10. Buryk Z. Economic growth: macroeconomic effects of Public Borrowings at the global level / Zoriana Buryk, Vitalii Bashtannyk, Faig Ragimov. *Problems and Perspectives in Management*, Volume 17, Issue 3, 2019, pp.169–183.
11. Onyshchuk S., Buryk Z., Knysh P. Management of the economic potential of territories in the context of sustainable development: case of Ukraine *Problems and perspectives in management*, 2019 Business perspectives, Volume 17, Issue 4, pp. 13-25.

## REFERENCES:

1. Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha : Zakon Ukrainy vid 25.06.91. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1991. № 41 (08.10.91). St. 546.
2. Stratehiia derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2020 roku. Ofitsiinyi sait Minpryrody Ukrainy. URL: <http://www.menr.gov.ua/index.php/about/strategy> (data zvernennia: 29.12.2019).
3. Konventsiiia pro biolohichne riznomanittia. URL: <http://www.biodiv.org>. (data zvernennia: 29.12.2019).
4. Lisovi resursy: stan ta vykorystannia. URL: [https://pidruchniki.com/18060203/rps/lisovi\\_resursi\\_stan\\_vikorystannia](https://pidruchniki.com/18060203/rps/lisovi_resursi_stan_vikorystannia) (data zvernennia: 15.01.2019).
5. Na Ivano-Frankivshchyni vsykhaiut yalynovi lisy. URL: <https://lviv.lisozahyst.co.ua/na-ivano-frankivshchyni-vsykhaiut-yalynovi-lisy/> (data zvernennia: 29.12.2019).
6. Syniakevych I. M. Instrumenty ekopolityky: teoriia i praktyka. Lviv : ZUKTs, 2003. 188 s.
7. Pukhova U. M. «Prirodni kapital», kak chast sostavliaiushcheho prirodnykh resursov. *Fundamentalnye issledovaniia*. 2008. № 2. S. 130–132.
8. Prohrama ENPI-FLEG – Improving Forest Law Enforcement and Governance in the European Neighborhood Policy East Countries and Russia – «Vdoskonalennia system pravozastosuvannia i upravlinnia v lisovomu sektori krain skhidnoho napriamku Yevropeiskoi polityky dobrosusidstva i Rosii».
9. Yakymchuk A. Yu. Internatsionalizatsiia diialnosti suchasnoho universytetu: implementatsiia zakhodiv pidvyshchennia yakosti osvity. *Innovatsiinyi universytet i liderstvo: proekt i mikroproekty – III* : zb. statei. Varshava : Wydział «Artes Liberales» UW. 2019. 412 c. C. 122–130. Vidpovidalni redaktory T. Finikov, R. Sukharski. ISBN 978-83-63636-84-5.
10. Buryk Z. Economic growth: macroeconomic effects of Public Borrowings at the global level / Zoriana Buryk, Vitalii Bashtannyk, Faig Ragimov. *Problems and Perspectives in Management*. Volume 17, Issue 3, 2019, pp. 169–183.
11. Onyshchuk S., Buryk Z., Knysh P. Management of the economic potential of territories in the context of sustainable development: case of Ukraine *Problems and perspectives in management*, 2019 Business perspectives, Volume 17, Issue 4, pp. 13-25.

---

**Yakymchuk A. Yu., Doctor of Economics, Professor of Department of Public Administration, Documentation and Informational Activity,**  
**Valiukh A. M., Doctor of Public Administration, Associate Professor of Department of Public Administration, Documentation and Informational Activity** (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne),  
**Yakymchuk O. F., Head of the Calculation Group of the Rivne Business Systems Department** (Regional Energy Supply Company, Rivne),  
**Mykytyn T. M., Candidate of Engineering (Ph.D.) Associate Professor, Head of Management Department** (Rivne State University Of Humanities, Rivne)

## **STATE ASSESSMENT OF CONSERVATION AND REPRODUCTION OF CONIFEROUS FORESTS IN UKRAINE'S POLISSIA REGION: ASPECTS OF ECOLOGY-ECONOMIC SECURITY**

**Forest ecosystems have been of great socio-economic importance, especially in the current conditions of decentralization of power, formation of united territorial communities. The state of forest resources conservation in the countries of the European Union is analyzed and new tendencies of improvement of the Ukrainian system of management of coniferous forest resources are determined, the necessity of carrying out changes in the state policy for rationalization of their use and strengthening of socio-ecological-economic effects in accordance with the concept of sustainable development has been substantiated. In this scientific work, ranking of developed countries of the world on the ability and role of forests in the maintenance and development of ecosystem functions has been done. Recently, there has been a trend of multi-purpose use of forest resources, a desire to balance different areas of their economic use, taking into account the scarcity of forest resources, as well as the negative impact on the environment. The overwhelming number of sectors of the national economy have been involved in the process of forestry, which involves the removal and use of forest resources, as well as their reproduction and improvement. Polissia spruce forests mainly grow on wetlands and wetlands, so wet and moist types are predominant. The stands of Polissia spruces are low and rarely medium-productive, usually mixed. Forest resources are timber, technical and medicinal raw materials, feed, food and other forest products used to meet the needs of the population and production. By their purpose they are divided into forest resources of national and local importance. For special use of forest resources, a fee is set at fixed rates or in the form of rent or income derived from the sale of forest resources on competitive terms.**

***Keywords:* state; natural resources; forest resources; international activity; sustainable development.**

---

**Якимчук А. Ю., д.э.н., профессор, профессор кафедры государственного управления, документоведения и информационной деятельности,**

**Валюх А. Н., д.н.гос.упр., доцент, доцент кафедры государственного управления, документоведения и информационной деятельности**  
(Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно),

**Якимчук О. Ф., руководитель группы расчетов отдела бизнес-систем** (ООО «Ровенская энергопоставительная компания», г. Ровно),

**Мыкытын Т. М., к.т.н., доцент, заведующий кафедры менеджмента**  
(Ровенский государственный гуманитарный университет, г. Ровно)

### **ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ СОХРАНЕНИЯ И ВОСПРОИЗВОДСТВА ЕЛОВЫХ ЛЕСОВ ПОЛЕССКОГО РЕГИОНА УКРАИНЫ: АСПЕКТЫ ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ**

Проанализировано состояние сохранения лесных ресурсов в странах Европейского Союза и определены новые тенденции совершенствования украинской системы управления сохранением хвойных лесных ресурсов, обоснована необходимость проведения изменений в государственной политике по рационализации их использования и усиления социо-эколого-экономических эффектов в соответствии с концепцией устойчивого развития.

*Ключевые слова:* государство; природные ресурсы; лесные ресурсы; еловые леса; международное сотрудничество; устойчивое развитие.

---